

ЯК ПРАВИЛЬНО ВІДМІНЮВАТИ СКЛАДНІ ПРИЗВИЩА?

У сучасній мовній практиці спостерігаємо, що люди мають переважно однослівні прізвища: *Шевченко, Куліш, Грушевський*. Подеколи — складні, утворені або з двох прізвищ, або з прізвища та псевдоніма. Такі власні назви сприймають як єдине слово і пишуть через дефіс. За морфологічним вираженням частин вони можуть бути прикметниковими (*Старицька-Черняхівська*), іменниковими (*Квітка-Оснoв'яненко, Антоненко-Давидович, Литвиненко-Вольгемут*), іменниково-прикметниковими (*Гулак-Артемівський, Нечуй-Левицький, Карпенко-Карий, Усенко-Чорна*) та прикметниково-іменниковими (*Білецький-Носенко, Крasiцька-Шевченко*).

А як правильно відмінювати складні прізвища? Їхні частини потрібно змінювати за правилами відмінювання однослівних чоловічих і жіночих прізвищ прикметникового й іменникового типів.

У складних чоловічих прізвищах обидві частини, незалежно від їхнього морфологічного вираження, відмінювані, пор.: Н. в. *Квітка-Оснoв'яненко, Нечуй-Левицький, Карпенко-Карий*; Р. в. *Квітки-Оснoв'яненка, Нечуя-Левицького, Карпенка-Карого*; Д. в. *Квітиці-Оснoв'яненку, Нечуєві-Левицькому, Карпенку-Карому*; З. в. *Квітку-Оснoв'яненка, Нечуя-Левицького, Карпенка-Карого*; О. в. *Квіткою-Оснoв'яненком, Нечуєм-Левицьким, Карпенком-Карим*, М. в. *Квітиці-Оснoв'яненку, Нечуєві-Левицькому, Карпенку-Карому*. Невідмінюваною в них може бути лише перша частина, якщо її не сприймають як самостійний іменник чи прикметник, пор.: Н. в. *Смаль-Стоцький, Кос-Анатольський*; Р. в. *Смаль-Стоцького, Кос-Анатольського*; Д. в. *Смаль-Стоцькому, Кос-Анатольському*; З. в. *Смаль-Стоцького, Кос-Анатольського*; О. в. *Смаль-Стоцьким, Кос-Анатольським*; М. в. *Смаль-Стоцькому, Кос-Анатольському*.

У складних жіночих прізвищах прикметникова частина завжди відмінювана, а іменникова буває змінною, якщо має закінчення **-а**, і незмінною, коли закінчується на **-о** чи приголосний. Залежно від поєднаних частин такі прізвища можуть бути відмінюваними в обох частинах. До них належать прикметнико-

во-прикметникові (Н. в. *Старицька-Черняхівська*; Р. в. *Старицької-Черняхівської*; Д. в. *Старицькій-Черняхівській*; З. в. *Старицьку-Черняхівську*; О. в. *Старицькою-Черняхівською*; М. в. *Старицькій-Черняхівській*), прикметниково-іменникові чи іменниково-іменникові (із закінченням **-а**) жіночі прізвища (Н. в. *Рудницька-Сорока*, *Середа-Шульга*; Р. в. *Рудницької-Сороки*, *Середі-Шульги*; Д. в. *Рудницькій-Сороці*, *Середі-Шульзі*; З. в. *Рудницьку-Сороку*, *Середу-Шульгу*; О. в. *Рудницькою-Сорокою*, *Середою-Шульгою*; М. в. *Рудницькій-Сороці*, *Середі-Шульзі*).

Відмінюваними в одній (прикметниковій) частині є прикметниково-іменникові чи іменниково-прикметникові жіночі прізвища, у яких іменник закінчується на **-о** чи приголосний, пор.: Н. в. *Красицька-Шевченко*, *Кравчук-Хмельницька*; Р. в. *Красицької-Шевченко*, *Кравчук-Хмельницької*; Д. в. *Красицькій-Шевченко*, *Кравчук-Хмельницькій*; З. в. *Красицьку-Шевченко*, *Кравчук-Хмельницьку*; О. в. *Красицькою-Шевченко*, *Кравчук-Хмельницькою*; М. в. *Красицькій-Шевченко*, *Кравчук-Хмельницькій*. Одну іменникову частину змінюємо тоді, коли вона закінчується на **-а**, а друга іменникова частина — на приголосний або **-о**, пор.: Н. в. *Шабат-Савка*; Р. в. *Шабат-Савки*; Д. в. *Шабат-Савці*; З. в. *Шабат-Савку*; О. в. *Шабат-Савкою*; М. в. *Шабат-Савці*.

Невідмінювані ті складні жіночі прізвища, одна іменникова частина яких має закінчення **-о**, а друга — основу на приголосний (*Марія Литвиненко-Вольгемут*, *Оксана Бас-Кононенко*) або обидві частини — основи на приголосний (*Лілія Коць-Григорчук*) чи із закінченням **-о** (*Ніна Бойко-Литвиненко*).

Отже, складні чоловічі прізвища в українській літературній мові відмінюються переважно в обох частинах. Складні жіночі прізвища бувають відмінюваними в обох частинах, в одній, прикметниковій або іменниковій, та невідмінюваними, що залежить від закінчень їхніх частин.

Катерина Городенська